

Verlagen

Verslag voorjaarsexcursie Elperstroom, 20 april 2013

Erik van der Spek

Driemaal is scheepsrecht

“Jullie zijn van harte welkom in het 'Hart van Drenthe'. Wij zouden graag willen weten wat er in de Elperstroom aan wespen en bijen rondvliegt.” Aan deze uitnodiging van Pauline Arend boswachter van Staatsbosbeheer gaven we op 20 april 2013 gehoor. Een jaar later dan oorspronkelijk gepland, omdat het weer op de voorkeursdatum en de reservedatum in 2012 te slecht was voor een zinvolle excursie. Op 20 april was het weer net goed genoeg en beleefden we, door het extreem late najaar van dit jaar, dat de excursie samenviel met het eerste begin van de bloei van de wilgen. Andere voedselplanten lieten het nog nagenoeg afweten. Met de kleine groep deelnemers, Jan Smit, Hans Nieuwenhuijsen, Erik van der Spek lukte het in gezelschap van boswachter Pauline Arend waarschijnlijk wel om de bijensoorten die aanwezig waren te vinden. Met aanvulling via een malaiseval van Joop Prijs. Naast de deelgebieden Reitma en Oosterma (Fig. 1) in het stroomdal van de Elperstroom is ook het gebied de Holmers bezocht.

Fig. 1. Jan en Hans speuren een wilg af in Oosterma.
Foto Erik van der Spek.

Resultaat

Er zijn 20 soorten wilde bijen waargenomen (Tabel 1). *Nomada ferruginata* (geelschouderwespbij) was uit dit deel van Drenthe nog niet bekend, de vermoedelijke gastheer *Andrena praecox* (vroeg zandbij) wel. Verder waren alle soorten al uit deze regio bekend.

Gebieden

Het N2000 gebied Elperstroom vormt de bovenloop van de Beilerstroom op de westelijke flank van de Hondsrug. Het ligt ten oosten van het dorp Elp. Kenmerkend is het typische esdorpenlandschap tussen Elp en de aangrenzende boswachterijen van Grolloo en Schoonloo met essen (akkers), heide en naald- en loofbos. De Elperstroom vormt het hooi- en weilandgebied in dit esdorpenlandschap. Het gebied heeft een complexe bodemstructuur met leem, veen en zand. De kwel wordt deels beïnvloed door opstuwing door een zoutkoepel. Het kwelwater is relatief kalkrijk, waardoor zich hier kalkmoerassen en blauwgraslanden hebben ontwikkeld met veel bijzondere planten, zoals tweehuizige zegge, vlozegge en vleeskleurige orchis. Langs de beek liggen voornamelijk graslanden, van elkaar gescheiden door greppels, houtwallen en kleine bosjes. In het deelgebied de Reitma komen blauwgraslanden voor. Het deelgebied Oosterma wordt begraasd met koeien en schapen en is minder bloemrijk. Op de flanken van het dal liggen enkele heischrale graslanden en heidevelden. De Elperstroom is ook het leefgebied van de zilveren maan, de eerste generatie vliegt vanaf half mei. De Holmers is een deel van het nabij gelegen beekdal Holmers-Halkenbroek, een andere brongebied van de Drentse Aa. Vanaf 2002 is hier geplagd en gewerkt aan het herstel van de hydrologie.

Fig. 2. Zwartrosse zandbij *Andrena clarkella* nestelt in zandpad in De Holmers. Foto Erik van der Spek.

Beheer bijenbiotoop

In beide gebieden is nestgelegenheid vooral voor bodemnestelaars een probleem. In de beekdalen zijn de met zand opgehoogde paden voor deze groep de nestgelegenheid. Van belang is dat deze paden grotendeel onbegroeid of weinig begroeid blijven en niet te veel door hagen of andere hoog opgaande begroeiing beschaduwde worden. Langs de hoger gelegen randen kunnen ook de heideterreinen nestgelegenheid bieden aan bodemnestelaars, wanneer hier ten minste voldoende open bodems in te vinden zijn.

De wilgen komen lokaal talrijk voor, maar op andere plaatsen is maar een incidentele wilg in de houtwallen gezien. Op die plaatsen is het van groot belang dat er bij het periodiek terugzetten van delen van de houtwal voor wordt gezorgd dat in een afgezet gedeelte maximaal 50% en liever niet meer dan 33% van de binnen 200m aanwezige wilgen wordt afgezet.

Voor de bijen die later foerageren in de bloemrijke hooilanden is het van belang dat het beheer waarbij jaarlijks 10% van een perceel niet wordt gemaaid wordt voortgezet. Dit is in het bijzonder van belang voor de hommels, omdat dan de kans groter is dat een volk gedurende de hele levenscyclus over voldoende

voedsel beschikt. Is dit niet het geval dan zal het volk geen koninginnen produceren en dus geen nageslacht hebben. Uiteraard is dit beheer ook in het belang van verschillende graslandvlinders waarvan de rupsen op staand gewas overwinteren en andere insecten van het hooiland.

Summary

This is an account of our section's excursion to the Elperstroom in April 2013. We describe the different grounds and also how those grounds are managed to benefit the bees in the different biotopes. We also review the results.

Tabel 1. Resultaten excursie sectie Hymenoptera naar de Elperstroom.

Familie Soortnaam	Nederlandse naam	T	RL	Z	Broedparasiet van	Oosterma	Reitma	Holmers
Apidae s.l. - bijen								
Andrena barbilabris	witbaardzandbij	0/+	TNB	a			x	
Andrena cineraria	asbij	0/+	TNB	z		x		
Andrena clarkella	zwartrosse zandbij	0/+	TNB	z		x	x	x
Andrena haemorrhoa	roodgatje	0/+	TNB	a		x	x	x
Andrena nigroaenea	zwartbronzend zandbij	0/+	TNB	a				x
Andrena praecox	vroege zandbij	0/+	TNB	z		x	x	x
Andrena ruficrus	roodscheen zandbij	0/+	TNB	z		x		x
Andrena subopaca	witkopdwergzandbij	0/+	TNB	a			x	
Andrena vaga	grijze zandbij	0/+	TNB	z			x	
Bombus bohemicus	tweekleurige koekoekshommel	0/+	TNB	a	Bombus lucorum		x	
Bombus cryptarum	wilgenhommel	0/+	OG	zz			x	
Bombus jonellus	veenhommel	tt	KW	z			x	x
Bombus lucorum	veldhommel	0/+	TNB	a			x	
Bombus magnus	grote veldhommel	ttt	BE	zz				x
Bombus pascuorum	akkerhommel	t	TNB	a		x	x	x
Bombus pratorum	weidehommel	0/+	TNB	a		x	x	x
Bombus terrestris	aardhommel	t	TNB	a		x	x	x
Halictus rubicundus	roodpotige groefbij	0/+	TNB	a				x
Nomada ferruginata	geelschouderwespbij	t	KW	zz	Andrena praecox			x
Nomada leucophthalma	vroege wespbij	t	KW	zz	Andrena clarkella		x	X
Pompilidae - spinnendoders								
Anoplius infuscatus		0/+		a				x

T = trend:

0/+ = stabiel/toegenomen

t = afgenomen

tt = sterk afgenomen

ttt = zeer sterk afgenomen

RL = Rode Lijst status:

BE = bedreigd

KW = kwetsbaar

TNB = thans niet bedreigd

OG = onvoldoende gegevens

Z = zeldzaamheidsklasse:

a = algemeen

z = vrij zeldzaam

zz = zeldzaam